

ТРАКИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ	
Стара Загора	
Стопански факултет	
Вх №	949
Дата	14.07.2016г.

РЕЦЕНЗИЯ

от: проф. д.ик.н. Иван Стоилов Георгиев

Университет за национално и световно стопанство – София

Научна специалност: Икономика и управление (по отрасли)

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор” по икономика

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научно жури по защита на дисертационен труд съгласно Заповед № 1205/11.05.2016 на Ректора на Тракийски университет – Стара Загора.

Автор на дисертационния труд: Дора Тенева Дончева

Тема на дисертационния труд: Моделиране на конкурентоспособността на фирмено и отраслово равнище (на примера на големите индустриални фирми в Югоизточен район).

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към Катедра „Икономика”, Стопански факултет на Тракийски университет по научна специалност „Икономика и управление (по отрасли)”. Обучението е осъществено в редовна форма през периода 11.03.2013 – 11.03.2016 г.

Дора Дончева е родена на 11.03.1986 г. Завършва средното си образование през 2004 г. в Търговска гимназия „Княз Симеон Търновски” – Стара Загора. Придобива ОКС „бакалавър” и ОКС „магистър” в Тракийски университет съответно през 2011 и 2012 г. Работила е като касиер – счетоводител. От м. Април 2016 г. е асистент в Стопански факултет на Тракийски университет.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд е структуриран в три глави, изводи и препоръки, заключение, използвана литература и 6 приложения. Обемът без приложенията е 185 страници. Структурата е добре балансирана. Изложението е ясно, стилът – научен.

Актуалността на темата е безспорна като се имат предвид глобализацията, силната конкуренция на пазарите, ролята на конкурентоспособността за растежа на икономиката, недостатъчните научни и научно-приложни изследвания по темата. Авторът заема правилна изходна позиция относно ролята на конкурентоспособността на фирмено равнище за конкурентоспособността на секторно равнище и икономиката като цяло, както и относно мястото и ролята на индустрията и големите индустриални фирми.

Актуалността на темата би била представена по-убедително, ако още в увода дисертантът беше дал обобщена кратка оценка (с цитиране на източници) на сегашната степен на изследване на проблемите на конкурентоспособността в научен и приложен аспект, вкл. за България.

Целите и задачите на дисертационното изследване са ясно формулирани и добре обвързани. В задача 4 всъщност става дума за две задачи. Първо, разработване и прилагане на модели за оценка на фирмената и отрасловата конкурентоспособност. Второ, разработване на методика за изследване на отрасловата и фирмената конкурентоспособност. Очевидно разнообразните показатели и модели са сърцевина на методиката, но от съдържанието не личи такава да е ясно обособена.

Обектът и предметът на изследването са точно дефинирани. Ясна е и изследователската теза. Формулировката на тезата би могло да се допълни с уточнението, че търсенето и оценяването на източниците на конкурентни предимства става въз основа на подходящи статистически методи и иконометрични модели.

Справката за използваната литература (175 източници) и коректно цитираните източници показват отличната осведоменост на дисертанта Дора Дончева по проблемите, предмет на разглеждане в дисертационния труд.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Компетентно, въз основа на подходящи източници, са изяснени основните понятия по темата: конкуренция, пазарна структура, конкурентоспособност в нейните разновидности: национална, регионална, отраслова и фирмена.

Достатъчно подробно и коректно от теоретична гледна точка са представени същността и взаимната връзка между детерминантите (факторите) на конкурентоспособността в индустрията, ролята на оценката на равнището на конкуренция като основна характеристика на отрасловата структура, подходящите за изследването методи и модели за оценка на конкурентоспособността. Всичко това изгражда надеждна теоретико-методологическа основа на изследването.

Дадена е многообхватна оценка на конкурентоспособността на големите предприятия от сектор „Индустрия” в ЮИР за периода 2010 – 2014 г., която заслужава висока оценка поради това, че:

- Оценката се основава върху анализ на равнището и динамиката на показатели, измерващи влиянието на 11 важни фактори на конкурентоспособността на фирмено и отраслово равнище;
- Конкурентоспособността е оценена както по отношение на индивидуалните фактори (респ. показатели), така и по отношение на няколко свързани фактори;
- Оценката е направена в достатъчен брой разрези: сектор „Индустрия” в ЮИР, подсектори, група големи предприятия, отделни големи предприятия, предприятия извън големите предприятия.

Анализът във втора глава, извършен въз основа на статистическа информация е довел до отговор на въпроса кои фактори са с най-голямо значение за запазване и повишаване на конкурентоспособността в отделните подсектори на индустрията в ЮИР.

По-важни резултати от изследването в трета глава.

Убедително е аргументиран избора на Генерализирания метод на най-малките квадрати с използване на панелни данни за анализ на конкурентоспособността на фирмено равнище. Сполучливи са и решенията за използване на бисериалната корелация с оптимално групиране и използване на двоичната логистична регресия, при която конкурентоспособността се представя като фиктивна зависима променлива.

Положителна оценка може да се даде на представените статистически показатели за големите индустриални фирми по подсектори на индустрията и направените изводи за индикаторите с екстремни стойности и значителна вариация. Важни са и изводите за резултатите от тестовете за сравнение на средните/медианите на показателите по двойки подсектори. Потвърждение на изводите е получено и чрез сравнение на квантилите на разпределението. В крайна сметка са установени 4 индикатора, при което се наблюдава голяма вариация: капиталова структура, обръщаемост на дълготрайните активи, икономическа рентабилност и производителност на труда.

Прилагането на практика на бисериалната корелация и оптималното групиране по подсектори е позволило да се направят изводи относно силно корелираните с фирмената конкурентоспособност фактори и разграничаване на конкурентоспособните от неконкурентоспособните фирми.

Прилагането на иконометричния модел (Двоична логистична регресия) е довело до открояване на три фактора с най-голям принос за конкурентоспособността на сектор индустрия: икономическа рентабилност, фирмен експорт, размер на предприятията.

Направените от автора изводи от изследването и препоръките към субектите на управление (с.170-171) имат важно значение за следващи изследвания и за управленската практика.

Посочените по-напред резултати дават основание за извода, че поставените цели и задачи са постигнати.

4. Оценка на научните и научно-приложните приноси

- Извършен е обоснован подбор на факторите, обуславящи конкурентоспособността на фирмено и отраслово равнище, като са предложени показатели за измерване на равнището и влиянието им върху конкурентоспособността. Приносът в случая е методологически: системата от фактори и показатели е адекватна на използваните модели за оценяване на конкурентоспособността;
- Приложена е авторска методическа схема за икономическа оценка на конкурентоспособността на сектор „Индустрия” в регионален обхват и в различни разрези: подсектори, големи предприятия, области и др. Установените зависимости и направените изводи за най-важните фактори на конкурентоспособността, освен научна, имат и безспорна приложна стойност за вземане на стратегически решения на различни равнища;
- Разработени, адаптирани и приложени са статистически методи и иконометрични модели за изследване на връзки и зависимости за оценяване на фирмената и отрасловата конкурентоспособност. Получени са резултати с научна и приложна стойност: индикатори с екстремни стойности и голяма вариация, силно корелирани с конкурентоспособността фактори, фактори с най-голям принос за конкурентоспособността в сектор „Индустрия” и др.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Представени са 4 публикации по дисертацията (статии), от които 3 на английски език. Публикациите са в университетски списания, добре познати на научната общност.

Публикациите се отнасят до използване на модел на Алтмън за прогнозиране на финансовата стабилност (и отгук на равнището на конкурентоспособност) на големите фирми от преработващата промишленост на ЮИР, ролята на клъстерите за конкурентоспособността на предприятията и регионите, финансов анализ и структурата на капитала като фактор на конкурентоспособността.

6. Оценка на автореферата

Обемът, структурата и съдържанието на автореферата дават достатъчно пълна и ясна представа за целите и постигнатите резултати от изследването на дисертанта Дора Дончева.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Като всяко сложно индивидуално изследване и рецензията дава основание за отправяне на въпроси, препоръки и бележки. Предварително трябва да се каже, че не става дума за съществени слабости, а целта в случая е да се подпомогне дисертанта в бъдещите му изследвания и публикации.

Налице са твърдения, които не са достатъчно аргументирани или не са прецизни.

На с.10 се твърди, че за постигането на по-добри резултати в областта на конкурентоспособността е необходимо държавата, регионите, отраслите и фирмите да съгласуват управленските си решения. Две възражения. Първо, не е ясно кои са органите, вземащи решения на регионално (не областно равнище) и на отраслово равнище. Второ, строго погледнато, държавата, регионите и отраслите не вземат **управленски** решения за фирмите.

Изложението на с. 20 би могло да е по-прецизно относно дефинирането на понятията отрасъл, индустрия и промишленост. Първо, неправилно е представянето на промишлеността като индустрия (първия абзац). Второ, отрасълът е дефиниран от гл.т. на фирмите – производители на сходна продукция, но не и като съвкупност от продавачи на даден пазар. Трето, използването на термина индустрия в смисъл на отрасъл и на индустрия (един от секторите) прави изложението в т.1.1.3 обърквашо за читателя. Посочените неясноти са избегнати в гл. втора, където се използва НКИД.

На с.32 се твърди, че повишаването на фирмената конкурентоспособност **неминуемо** води до повишаване на доходите и на благополучието на населението в съответния регион и икономиката като цяло. В много случаи такава детерминация не се наблюдава (напр. филиали на чуждестранни фирми).

Изборът на възвръщаемостта на активите (икономическата рентабилност) като най-подходящ показател на конкурентоспособността и на фирменото конкурентно предимство е обосноваван от гледна точка на фирмата като функционираща икономическа единица. Това е най-близо до мениджърската гледна точка. Дали обаче това е гледната точка и на инвеститорите (акционерите)? Как те оценяват конкурентоспособността на фирма, която повишава икономическата си рентабилност, измерена с ROA, но 7-8 години не е изплащала дивидент или той не расте, както и цената на акциите? Т.е. би трябвало да се подчертае ограничеността на показателя ROA при оценяване на конкурентоспособността от дългосрочна инвестиционна гледна точка.

Изчислените стойности на индекса на Херфиндал-Хиршман (ННІ) за подсекторите В, D, E и F на индустрията в ЮИР могат да се приемат за надеждни, тъй като предприятията продават само на вътрешния пазар. Но предприятията от преработващата промишленост (С) продават и на външни пазари. Как е определен пазарният им дял (s_i), с който участват при изчисляване на ННІ? (с.117).

Не е ясно може ли и трябва ли държавата да се намесва в управлението на дълга на фирмите (с.170, извод 3).

8. Заключение

Дисертационният труд на Дора Дончева е посветен на актуален проблем, изследването е проведено самостоятелно, основава се на научно издържана методология и методика, налице са приноси с научен, методически и приложен характер. Това ми дава основание да препоръчам на Уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” по научна специалност „Икономика и управление (по отрасли)” на Дора Тенева Дончева за дисертационния ѝ труд на тема „Моделиране на конкурентоспособността на фирмено и отраслово равнище (на примера на големите индустриални фирми в Югоизточен район).

София

12.07.2016 г.

Подпис:

A handwritten signature consisting of a horizontal line with a diagonal stroke extending downwards from the left end.